

ЗА ПРОЦЕСА НА ОЦЕНЯВАНЕ НА РИСКА КАТО ЧАСТ ОТ РАЗБИРАНЕТО ЗА ВЪТРЕШНИЯ КОНТРОЛ

(часть втора)

доц. д-р Васил Божков

Дипломиран експерт-счетоводител

Регистриран одитор

Идентификацията на рисковете от страна на предприятието започва с подробен анализ на целите, които представляват общите му планове. Документирането им може да се представи в стратегия за развитие, ежегодни бизнес планове или в документи с различно наименование. Освен на хартиен носител предприятието може да предпочете да осигури тази информация на интернет сайта си и така да е на разположение за всички потребители.

Идентификацията е определяне на събитията или факторите (онези бизнес рискове), застрашаващи постигането на целите и стратегиите на предприятието. Тя се провежда последователно и методично, за да е сигурно, че се обхващат всички значими за дружеството дейности и произтичащите от тях рискове. Всяка неопределеност, свързана с тези дейности, трябва да бъде разпозната, категоризирана и описана.

Рискът може да бъде породен както от вътрешни, така и от външни фактори. Отделни рискове могат да бъдат резултат едновременно на външни и на вътрешни фактори. Рисковете може да бъдат разделени в различни категории, ако това ще улесни предприятието в процеса на идентификация (по-горе бяха посочени възможни категоризации).

Анализът на рисковете е процес, при който те се анализират с цел да се определят вероятността да се сбъднат (случат) и евентуалните въздействия от тях. Чрез посочената по-долу формула се получава количествената оценка или числовото изражение на всеки риск. С тези два показателя се въвежда т. нар. матрица за оценка на степента на риска. Най-често използвана е тристепенната матрица за количествена оценка на риска, при която се прилага формулата:

Оценка = Вероятност x Въздействие (Последици, Значимост)

			Въздействие		
			1	2	3
Вероятност	Анализ на риска	Управление на риска	3	6	9
	Приемане на риска	Анализ на риска	2	4	6
	Приемане на риска	Приемане на риска	1	2	3

Фиг. 5 – Трестепенна матрица за количествена оценка на риска

Рейтинг на риска:

от 1 до 2 – нисък риск (приемане на риска или пренебрегване на риска)

от 3 до 4 – среден риск (анализ и наблюдение на риска)

от 6 до 9 – висок риск (управление на риска или прекратяване на риска)

В практиката се прилага и петстепенна матрица, като се използват и други наименования за определяне на вероятността и въздействието¹ (в скобите са посочени примерни такива). Това е въпрос на преценка и избор от предприятието. Тази матрица осигурява по-голяма гъвкавост при адресирането на рисковете. Тя е подходяща за използване от одиторите при оценка на рисковете. Например рисковете, оценени като катастрофални (критични), ще означават съществен риск, който изисква специално разглеждане при одита.

¹ Вж. Управление на риска. <https://bg.wikipedia.org/wiki/> <https://ibicon.ru/otsenka-riskov-sudovoykh-operatsiy>

Вероятност	Въздействие				
	Пренебрежимо (Незначително)	Приемливо (Минимално)	Умерено (Средно)	Съществено (Значително)	Катастрофално (Екстремно)
	1	2	3	4	5
Много вероятно (Екстремна)	5	10	15	20	25
Вероятно (Висока)	4	8	12	16	20
Възможно (Средна)	3	6	9	12	15
Малко вероятно (Ниска)	2	4	6	8	10
Невероятно (Незначителна)	1	2	3	4	5

Фиг. 6 – Петстепенна матрица за количествена оценка на риска

Рейтинг на риска:

от 1 до 2 – незначителен риск (пренебрегване на риска)

от 3 до 4 – нисък риск (приемане на риска)

от 6 до 9 – среден риск (анализ и наблюдение на риска)

от 10 до 16 – висок риск (управление на риска)

от 20 до 25 – катастрофален риск (избягване/прекратяване на риска)

Вземането на решение за адресиране (отговор) на рисковете е процес на избор и прилагане на контролни действия и мерки за справяне с риска, който включва:

- а) Избягване (елиминирание, прекратяване) – процес по прекратяване на дейностите, свързани с потенциалното проявление на риска, при който трябва да се вземе решение дали:
 - дейност да не се извършва, или да не се оперира в определена среда;
 - дейности да бъдат частично променени или преустановени, както и да се установят възможностите, поставените цели да бъдат постигнати по различен от предвидения начин;
- б) Трансфериране (прехвърляне, споделяне) – изнасяне на идентифицирания риск към външна организация, като например:
 - сключването на споразумение с друга организация, по силата на което се прехвърля осъществяването на определена дейност, заедно със съответните рискове, по общо съгласие на страните (аутсорсинг);
 - застраховане и хеджиране за случаи на финансови рискове; и
 - публично-частни партньорства;
- в) Ограничаване (омекотяване) – ако рискът не може да бъде избегнат, се редуцира (намалява се влиянието му) чрез контролни дейности, предоставящи разумна степен на увереност за ограничаване на риска в приемливи параметри, в зависимост от значимостта на риска и съобразно разходите за въвеждането на контролите;
- г) Приемане и наблюдение – прилага се, когато определени рискове имат минимално влияние върху изпълнението на целите и стратегиите на предприятието или разходите за превантивни действия са значително по-високи от ползите. Тези рискове подлежат на наблюдение, за да не преминат в друга категория.

Приемането на риска може да бъде и с цел възползване от дадена възможност (вж. и примера по-долу). Както се поясни, БДС ISO 9001:2015 изисква от предприятията, въвели системи за качество, да планират и прилагат действия за овладяване на рисковете и възможностите.

Възможностите могат да възникнат от благоприятна ситуация за постигане на предвидените резултати, като например: съвкупност от обстоятелства, позволяващи привличане на клиенти, разработване на нови продукти и услуги, намаляване на брака или подобряване на производителността.

Рискът е влияние на неопределеността и всяка неопределеност може да оказва положително или отрицателно влияние. Положителното отклонение, възникващо от даден риск, може да се превърне във възможност. Като пример тук може да се посочи рискът, свързан с

глобалната здравна пандемия (разпространението на COVID-19). Голяма част от предприятията ще претърпят негативни последици от този бизнес риск, но при тези, които се занимават с производството на защитни и предпазни средства (предпазни маски, дезинфектанти и др. под.) ще има положителното влияние на риска, който открива възможности пред тях. Това се отнася и за:

- предприятия, чиято дейност сравнително бързо може да се преустрои към изискванията на кризата (напр.: текстилни предприятия и предприятия, работещи с пластмаси);
- малките магазини за хранителни стоки, които могат да бъдат предпочитано място за пазаруване от клиентите поради по-малкия брой струпвания на хора на едно място;
- предприятия с по-големи финансови и ресурсни възможности, които могат да използват ситуацията и да продължат да функционират в периода, в който техните конкуренти спират дейност (така те могат да увеличат пазарното си присъствие и в същото време да елиминират конкуренти в краткосрочен и средносрочен план).

Документирането се извършва на всеки етап от процеса за управление на риска. Провежда се периодично, а така също при възникнала необходимост, и може да се оформя с различни документи:

- а) стратегии (планове, програми) за управление на риска;
- б) вътрешни нормативни актове, регламентиращи управлението на риска;
- в) заповед за утвърждаване на стратегията (плана, програмата) и заповед за потвърждаване, че отговорните лица са запознати с нея;
- г) карта на рисковете (използва се за по-детайлно описание на рисковете);
- д) календар (времеви график) за актуализация на дейностите по процеса;
- е) доклади, протоколи, анализи и други документи, свързани с прегледа на процеса;
- ж) риск-регистър (или документ с друго наименование), в който се описват идентифицираните, оценените и адресираните рискове;
- з) одитни доклади от вътрешното звено по контрол на качеството или от външни одитори на системата за качество и др.

Ефективното управление на риска изисква процедури за отчетност и контрол, за да се осигурява ефективно разпознаване и анализ на риска, както и предприемане на адекватни мерки.

Необходим е периодичен **преглед (наблюдение, мониторинг)** на процеса, за да се гарантира, че е въведен, работи успешно и може да се

подобри. Етапът на наблюдение трябва да потвърди наличието на необходимите контроли за дейността на дружеството и че процедурите се разбират и изпълняват. Промените в дружеството и средата, в която осъществява дейността си, трябва да се идентифицират и да се отразяват с необходимите промени в системата.

Процесът на наблюдение (мониторинг) зависи преди всичко от големината и структурата на предприятията. Всеки един процес на преглед и наблюдение следва да определи също дали:

- а) предприетите мерки са допринесли за желания резултат;
- б) възприетите процедури и събраната информация за оценката са били подходящи;
- в) по-доброто познаване на проблема би довело до по-сполучливи решения и до по-добри представи за това какво ново трябва да се научи за по-добро бъдещо оценяване и управление на рисковете.

При извършване на преглед и актуализация на риск-регистъра през годината:

- а) се добавят рискове, възникнали поради промяна във факторите;
- б) отпадат рискове поради понижаване на оценката до приемливо ниво или в резултат на контролните действия те не представляват заплахата за постигане целите;
- в) актуализира се оценката на рисковете (поради промяна във вероятността или значимостта им) и контролните действия.

Документиране на процеса за оценка на риска от страна на предприятието

Одиторските процедури за оценка на риска, които одиторът може да приложи тук, са: **проучващи запитвания** в комбинация с **фактическа проверка на документи** или **наблюдение**.

Проучващите запитвания може да се оформят по два начина:

- а) при установен процес на оценка на риска от предприятието – може да се използва стандартизиран въпросник: (вж. Документ 1)
- б) когато няма установен процес за оценка на риска от страна на предприятието, одиторът оформя резултатите от проведените проучващи запитвания в меморандум или паметна бележка.

В този случай процесът е неформален, неструктуриран и няма документални следи. Ръководството в повечето случаи се информира за рисковете, отнасящи се до финансовото отчитане, посредством пряко лично участие във взаимоотношенията със служителите и външни страни.

Одиторът трябва да отправи проучващи запитвания относно идентифицирането и анализа на риска и покритието им с контролни дейности. Подхожда се по същия начин, както при проверка на документи: задават се въпроси и се описват получените отговори.

Документ 1

Клиент:

Одиторска процедура за оценка на риска относно процеса за оценяване на риска от страна на предприятието**Одиторска цел:** Получаване на разбиране за съществуващ в предприятието процес за:

- а) идентифициране на бизнес рисковете, имащи отношение към целите на финансовото отчитане;
- б) оценка на значимостта на рисковете;
- в) оценка на вероятността от тяхното възникване; и
- г) вземане на решения относно действия за адресиране на тези рискове.

Вид на одиторската процедура: проучващо запитване (интервю)

Въпроси	Отговори	Бележки
I. Разбиране за бизнес рисковете, съществени за целите на финансовото отчитане		
1. Представена ли е дефиниция и разбиране на бизнес рисковете?	Да	Вж. Стратегия за управление на риска (Наредба за управление на риска) и др. подобни
2. Определени ли са целите на предприятието?	Да	Вж. бизнес план
3. Установена ли е връзката между цели и бизнес рискове?	Да	
II. Организационна структура за управление на риска		
1. Опишете организационната структура за управление на риска		1. Съвет на директорите (Управителен съвет) 2. Изпълнителен директор (прокуриснт, управител) 3. Специализирано звено (вътрешен одит) 4. Главен счетоводител и други
2. Участие на лицата, натоварени с общо управление, и ръководството в дейността по управление на риска?	Да	Описват се функциите по звена (приемане, утвърждаване, контрол, преглед и т.н.)

3. Съществува ли специализирано звено за управление на риска?	Да	Разработва, внедрява и актуализира системата за управление на риска (документацията)
4. Участие на други лица в управлението на риска?	Да	напр.: главен счетоводител, счетоводител и други (поясняват се отговорностите)
5. Има ли ясно разделение на задълженията и отговорностите по управление на риска?	Да	Описани са във вътрешна наредба (или издадена заповед)
III. Идентификация, анализ, оценка и адресиране на рисковете		
1. Посочете основните документи за идентификация, анализ и оценка на рисковете		Риск-регистър, карта на рисковете, обобщени риск-регистри на база карта на риска и др. под.
2. Съществуват ли следните реквизити в документа (документите)?		
а) Наименование на риска	Да	
б) Кратко описание или характеристика на риска	Да	
в) Категоризация на риска	Да	Външни или вътрешни рискове и друга класификация, избрана от предприятието
г) Вероятност за възникване на риска (вътрешноприсъщ)	Да	Използва се 3-степенна скала (1 до 3) или 5-степенна скала (1 до 5)
д) Значимост (въздействие) на риска (вътрешноприсъщ)	Да	Използва се 3-степенна скала (1 до 3) или 5-степенна скала (1 до 5)
е) Ниво на риска или количествена оценка на риска (вътрешноприсъщ)	Да	Получава се по формулата <u>Вероятност</u> x <u>Значимост</u>
ж) Качествена оценка на риска	Да	Посочва се в зависимост от използваната матрица (напр. нисък – приемане на риска, среден – анализ на риска,

		висок – управление на риска)
з) Контролна дейност за противодействие на риска	Да	
и) Лице (лица, отдел), отговорно за прилагането на всяка контролна дейност	Да	
й) Вероятност, значимост и оценка на риска (остатъчен) след проведените контролни дейности	Възможност	Зависи от възприетата практика
к) Допълнителни контролни дейности	Възможност	Зависи от възприетата практика Съдържа информация за допълнителни действия за снижаване на остатъчния риск Може да се използва при преглед
3. Идентифицирани ли са бизнес рисковете?	Да	Посочете броя
4. Изчислена ли е вероятността за възникване на всеки отделен риск?	Да	
5. Изчислена ли е значимостта (въздействието) на всеки отделен риск?	Да	
6. Изчислено ли е нивото на всеки отделен риск?	Да	Количествена и качествена оценка
7. Обезпечен ли е всеки риск с контролна дейност (контролни дейности)?	Да	
8. Изчислени ли са вероятността, влиянието и нивото на всеки отделен риск (остатъчен риск) след въвеждане на контролни процедури?	Възможност	Зависи от възприетата практика
9. Използвани методи за оценка на риска		Анализ на ползите и разходите в комбинация със структуриран анализ “Какво ще стане, ако?” (SWIFT) (посочва се използваният метод или комбинация от методи)
IV. Преглед (наблюдение, мониторинг)		

1. Извършва ли се преглед на процеса за управление на риска?	Да	
2. Регламентиран ли е прегледът с вътрешен нормативен акт или заповед?	Да	(Например: вътрешна наредба, стратегия, заповед и т.н.)
3. Какъв е периодът за извършване на преглед?	Да	Годишен, 6-месечен, месечен
4. В какви случаи се извършва преглед?		Освен периодичен преглед се извършва преглед и по искане на ръководството, при извънредни ситуации и констатирани пропуски от неправилна оценка или неточни контроли
5. С какви документи се удостоверява прегледът?		Доклад, протокол
6. Как е организиран прегледът (мониторингът)?		Варианти: По-малко предприятие: Съгласно утвърдения график (стратегия, нормативен акт, планове и др.) се провежда среща на лицата, ангажирани в процеса. Извършва се анализ на рисковете и контролните процедури и се вземат решения за преразглеждане (отпадане, включване) на рискове и контролни дейности и за изменение на вероятността и въздействието (значимостта) на отделните рискове. Взетите решения се оформят в доклад, който е основание за промяна на риск-регистра
7. Актуализира ли се риск-регистърът (или друг документ, който съдържа идентифицираните рискове) на база прегледа?	Да	Актуализираният регистър има версия и дата на промяната.

		Проверени са по-стари версии
8. Извършва ли се преглед на някои рискове, по-често от други, поради тяхната специфика или значимост?	Да	
9. Вземат ли се предвид оценките от външния одит?	Да	
10. Спазва ли се календарът (времевия график) за извършване на прегледа?	Да	Ако има такъв график

Заклучения (примерно):

Предприятието е установило процес за оценка на риска, който е въведен, работи и е подходящо документиран.

Съществуват ясно описани правила и процедури за оценка на рисковете, които се прилагат.

Документите, удостоверяващи процеса, се актуализират редовно, което се доказва от версия и дата на актуализацията, поставена в горния десен ъгъл на документите. Извършена е проверка за съществуването на предходни версии на документите.

Спазени са изискванията на МОС 315. Бизнес рисковете се идентифицират, оценява се вероятността за възникването им и тяхната значимост. Всеки един риск е обезпечен с подходящи контролни дейности.

Оценка на риска: Виж документ (посочва се номер и наименование на документа за оценка на риска)

Дата: г.

Регистриран одитор:

Интервюто е проведено с:

1. Трите имена, длъжност и подпис на лицето
2. Трите имена, длъжност и подпис на лицето

Фактическата проверка може да се оформи в отделни одиторски документи (в зависимост от броя проучени документи от предприятието) или да се обобщят резултатите от тях (вж. Документ 2 с примерни данни).

Документ 2

Клиент:

Одиторска процедура за оценка на риска относно процеса за оценяване на риска от страна на предприятието

Одиторска цел: Получаване на разбиране за съществуващ в предприятието процес за:

- а) идентифициране на бизнес рисковете, имащи отношение към целите на финансовото отчитане;
- б) оценка на значимостта на рисковете;
- в) оценка на вероятността от тяхното възникване; и
- г) вземане на решения относно действия за адресиране на тези рискове.

Източници на одиторски доказателства: Стратегия за управление на риска, риск-регистър, бизнес план, заповеди за утвърждаване на стратегията и отговорните лица, времеви график, доклади (*посочват се наименованията на документите, обект на проверката*)

Вид на одиторската процедура: фактическа проверка на документи

I. Установяване на процес за оценка на риска от предприятието (§ 15 от МОС 315)

Предприятието разполага със стратегия за управление на рисковете, която се актуализира редовно и отговаря на изискванията на МОС 315. В горния десен ъгъл на страниците е посочена версия и дата на актуализацията. От прегледа на времеви график се установява, че се спазват изискванията, заложи в стратегията за сроковете за актуализация (*посочва се срокът за актуализация – напр. 6-месечен, годишен и при възникнала необходимост*).

II. Проверка на стратегията за управление на риска – получаване на разбиране за процеса и резултатите от него (§ 16 от МОС 315)

Стратегията е структурирана по следния начин (*посочват се разделите или начинът, по който е структуриран основният документ, и се описват накратко*):

1. **Въведение** – пояснени са понятията риск, бизнес риск и процес на управление на риска. Установена е връзката между цели и бизнес риск.

2. **Организационна структура** – (*посочва се начинът, по който е изградена организационната структура, отговорна за управлението на риска и съответните лица, като се прави проверка за съответствие с издадените заповеди за утвърждаване*). В по-малките предприятия е възможно

единствено собственикът – управител, да е отговорно лице, заето с управлението на риска. В големите предприятия, прилагачи системи за качество, се изграждат специализирани звена.

3. Идентификация на рисковете – точно и правилно е определен процесът по идентификация на рисковете, описани са рисковете, категоризацията им по външни и вътрешни фактори, които оказват влияние върху поставените цели, посочени в бизнес плана.

4. Анализ и измерване на рисковете – изчерпателно е посочен начинът за анализ и измерване на риска и определяне на количествена и качествена оценка на рисковете. Използва се методът анализ на ползите и разходите в комбинация със структуриран анализ „Какво ще стане, ако?“ (SWIFT) (**посочва се използваният метод или комбинация от методи**). Въведена е тристепенна матрица за количествена оценка на риска. Използва се следната формула:

Оценка = Вероятност x Въздействие (Последици, Значимост)

Графично е представена тристепенната матрица за оценка на риска, като значението ѝ е, както следва:

Рейтинг на риска:

от 1 до 2 – нисък риск (приемане на риска или пренебрегване на риска)

от 3 до 4 – среден риск (анализ на риска)

от 6 до 9 – висок риск (управление на риска или прекратяване на риска)

В табличен вид са представени вероятността и въздействието на риска и как се определя оценката им.

5. Адресиране (отговор) на рисковете и прилагане на мерки срещу рисковете

Посочени са 4-те основни начина за адресиране на рисковете:

- а) избягване (елиминиране, прекратяване);
- б) трансфериране (прехвърляне, споделяне);
- в) ограничаване (омекотяване);
- г) приемане и наблюдение.

Акцентира се на необходимостта от извършване на анализ на разходите и ползите от въвеждане на контролни дейности.

6. Документиране

Изброяват се документите, чрез които се удостоверява въвеждането и прилагането на процеса по управление на риска.

Идентификацията, анализът и оценката на рисковете се извършват чрез „риск-регистър“, който има всички необходими реквизити – риск, описание, класификация, влияние, вероятност, количествена оценка, качествена оценка, контролни процедури, влияние, вероятност и оценка след прилагане на контролните процедури, срокове и отговорни длъжностни лица. В табличен вид са описани, идентифицирани, оценени (с отчитане на влиянието и въздействието на риска) и адресирани (**посочва се брой**

рискове). Направена е оценка на остатъчния риск след въвеждане и прилагане на контролните процедури. Риск-регистърът се актуализира редовно, което се вижда от версията и датата на промяната. Проверени са и предишни версии. Резултатите от доклади, анализи и протоколи от извършваните наблюдения и прегледи се отразяват точно и своевременно в риск-регистъра.

7. Наблюдение и периодична оценка на процеса за управление на риска

Въведено е изискването за поддържане на „риск-регистър“ и необходимостта от периодично наблюдение на процеса по управление на риска. Съгласно утвърдения график (**посочете стратегия, нормативен акт, планове и др.**) се провежда среща на лицата, ангажирани в процеса. Извършва се анализ на рисковете и контролните процедури и се вземат решения за преразглеждане (отпадане, включване) на рискове и контролни дейности и за изменение на вероятността и въздействието (значимостта) на отделните рискове. Взетите решения се оформят в доклад, който е основание за актуализация на риск-регистъра, при който:

- а) се добавят рискове, възникнали поради промяна във факторите;
- б) отпадат рискове поради понижаване на оценката до приемливо ниво или в резултат на контролните действия те не представляват заплаха за постигане на целите;
- в) актуализира се оценката на рисковете (поради промяна във вероятността или значимостта им) и контролните действия.

III. Констатации и заключение от проверката

При положителна оценка на процеса:

Установен е процес за идентифициране на рисковете на предприятието, който обхваща изискуемите по МОС 315 елементи:

1. идентифициране на бизнес рисковете, съществени за целите на финансовото отчитане;
2. преценка на важността на рисковете;
3. оценка на вероятността от тяхното възникване; и
4. вземане на решение относно действия за адресиране на тези рискове.

Съществуват ясно описани правила и процедури за оценка на рисковете, които са въведени и се прилагат. Документите, удостоверяващи процеса, се актуализират редовно, което се доказва от версията и датата на актуализацията, поставена в горния десен ъгъл на документите. Извършен е и преглед за съществуването на предходни версии на документите.

В процеса на планиране и оценка на рисковете не са идентифицирани рискове от съществени неправилни отчитания, които ръководството не е успяло да идентифицира. Всички рискове са покрити с подходящи контролни дейности.

При отрицателна оценка: (примерни забележки)

1. Процесът на предприятието не е успял да регистрира съществени рискове (**посочват се и се описват рисковете**). Описва се и проведеното допълнително проучващо запитване относно това защо процесът не е успял да ги идентифицира. След него одиторът трябва да прецени дали това е съществен недостатък във вътрешния контрол.

(В този случай одиторът трябва да извърши и комуникация по МОС 265 с ръководството и лицата, заети с общо управление, и да направи референция към документа.)

2. Посочват се идентифицирани рискове, за които не са определени контролни дейности или те по преценка на одитора няма да са достатъчно ефективни за управление на рисковете. Постъпва се по същия начин като в предходната точка.

3. Въведените правила и процедури за оценка на рисковете не са ясни и не се прилагат последователно.

IV. Примерни препоръки от проверката:

1. Необходимо е да се промени срокът за актуализиране на стратегията.
2. Трябва да се прецизират начините за идентификация и анализ на риска.
3. Препоръчително е изготвянето на вътрешен нормативен документ за управление на рисковете.
4. Препоръки относно промени в начина на документиране или добавяне на нови документи, които да улеснят процеса.
5. Не са ясно разписани отговорностите на лицата, ангажирани с управление на риска.

V. Оценка на риска

Виж документ (посочва се номер и наименование на документа за оценка на риска)

Дата: г.

Регистриран одитор:

Наблюдението може да се извърши в момента на актуализацията на документите относно управлението на риска. В този случай одиторът проследява целия процес по управление на риска (вж. приложения Документ 3 с примерни данни).

Документ 3

Клиент:

Одиторска процедура за оценка на риска относно процеса за оценяване на риска от страна на предприятието

Одиторска цел: Получаване на разбиране за съществуващ в предприятието процес за:

- а) идентифициране на бизнес рисковете, имащи отношение към целите на финансовото отчитане;
- б) оценка на значимостта на рисковете;
- в) оценка на вероятността от тяхното възникване; и
- г) вземане на решения относно действия за адресиране на тези рискове.

Вид на одиторската процедура: текущо наблюдение на мониторинг (преглед) на процеса по управление на риска

На в качеството си на одитор присъствах на актуализацията на риск-регистър на предприятието.

Резултати и заключения от проведената процедура:	
1. Спазване на периода за преглед на процеса	Спазени са сроковете за провеждане на преглед. Съгласно утвърдената стратегия за управление на риска и времевия график мониторинг (преглед) се извършва два пъти годишно (посочете сроковете съгласно документите на предприятието)
2. Присъствие на отговорните за процеса лица	На срещата присъстваха (посочват се лицата) лицата, отговорни за процеса, утвърдени с (посочва се вътрешният нормативен акт или заповед)
3. Приложен метод за оценка на рисковете	Анализ на ползите и разходите в комбинация със структуриран анализ „Какво ще стане, ако?“ (SWIFT) (посочва се използваният метод или комбинация от методи)
4. Описание на взетите решения от извършения преглед	На проведената среща се преразгледаха и анализираха всички рискове, оценките им и съответните контроли, включени в риск-регистъра. Взеха се следните решения: 1. Отпадат бизнес рискове (ако има такива, опишете ги в т. 6.1) 2. Включват се нови бизнес рискове (ако има такива, опишете ги в т. 6.2)

	<p>3. Промяна на вероятността или въздействието на ... бизнес рискове (ако има такива, опишете ги в т. 6.3.)</p> <p>4. Отпаднали контролни процедури (ако има такива, опишете ги в т. 6.4 – причина за отпадането)</p> <p>5. Включени нови контролни процедури (ако има такива, опишете ги в т. 6.5 – причини за включването)</p>
5. Изготвен ли е доклад от проведената среща и актуализиран ли е риск-регистърът?	Изготвен е доклад с резултатите от проведената среща. Спазени са утвърдените правила: резултатите от прегледа да се документират с доклад и на негова база да се актуализира риск-регистърът (вж. извлечение от риск-регистъра). В горния десен ъгъл на страниците на документа са отбелязани версията и датата на изменението

6 Извлечение (въведете данните от актуализирания риск-регистър

Риск	Вътрешноприсъщ риск				Контролна дейност за противодействие на риска	Остатъчен риск (риск сред прилагане на контролна дейност)			
	Вероятност	Въздействие	Количествена	Качествена		Вероятност	Въздействие	Количествена	Качествена
6.1. Отпаднали нови бизнес рискове									
Риск 1					Опишете само причината за отпадане				
Риск 2					Опишете само причината за отпадане				
6.2. Включени нови бизнес рискове									
Риск 1									
Риск 2									
6.3. Промяна на вероятността или въздействието на бизнес рискове									
Риск 1									
Риск 2									
6.4. Отпаднали контролни дейности									
Риск 1					Опишете само причината за отпадане				

Риск 2					Опишете само причината за отпадане				
6.5. Включени нови контролни дейности									
Риск 1					Опишете контролната дейност и причината за включване				
Риск 2					Опишете само причината за отпадане				

Заклучения:

От извършеното наблюдение на процеса на актуализиране на риск-регистъра може да се направи заключението, че предприятието е установило процес за оценка на риска, който е въведен, работи и е подходящо документиран. Правилата и процедурите за оценка на рисковете се прилагат последователно. Документите, удостоверяващи процеса, се актуализират редовно, което се доказва от версия и дата на актуализацията, поставена в горния десен ъгъл на документите. Извършена е проверка за съществуването на предходни версии на документите.

Спазени са изискванията на МОС 315. Бизнес рисковете се идентифицират, оценява се вероятността за възникването им и тяхната значимост. Всеки един риск е обезпечен с подходящи контролни дейности.

Оценка на риска: Виж документ (посочва се номер и наименование на документа за оценка на риска).

Дата: г.

Регистриран одитор:

Оценката на риска от проведените одиторски процедури е подходящо да се прави в отделен документ (реферира се към документа), заедно с оценката на другите идентифицирани рискове от одитора в периода на планирането на одита.

След извършването на всички процедури относно този компонент на вътрешния контрол може да се направи оценка на риска. Одиторът трябва да изпълни поне 2 одиторски процедури:

- проучващо запитване в комбинация с проверка на документи; или
- проучващо запитване в комбинация с наблюдение.

Заклучение

Процесът на оценка на риска от страна на предприятието е компонент на вътрешния контрол, част от разбирането за вътрешно-контролната система и по-конкретно дали в предприятието съществува

процес за идентифициране на бизнес рисковете, имащи отношение към целите на финансовото отчитане; оценка на значимостта на рисковете и вероятността от тяхното възникване и вземането на решения относно действия за адресиране на тези рискове.

Върху целите и стратегиите на предприятието и тяхното постигане и изпълнение влияние оказват бизнес рисковете, които могат да породят риск от съществени неправилни отчитания. Познаването на връзката между тях осигурява възможност за адекватна оценка на процеса за оценяване на риска от страна на предприятието.

Систематизирането на възможни бизнес рискове и подходящи контролни дейности (вж. таблица 1 по-горе) ще подпомогне ръководствата на предприятията при внедряване на контроли, осигуряващи разумна степен на сигурност, че ще се постигнат поставените цели, както и одиторите за разбирането на този компонент на вътрешния контрол.

Процесът за оценка на риска е част от процеса на управление на риска. Познаването и прилагането на цитираните в изложението стандарти в това отношение ще осигурят успешното функциониране на системата за управление на риска.

Предложените примерни работни документи за оформяне на процеса за оценка на риска от страна на предприятията могат да бъдат еднакво полезни както за одиторите, така и за предприятията.

Библиографска справка:

1. БДС ISO 9001:2015. https://www.bds-bg.org/bg/standard/?natstandard_document_id=75705
2. БДС ISO 31000 „Управление на риска. Принципи и указания. <https://www.bds-bg.org/>
3. БДС EN ISO 31010 „Управление на риска. Методи на оценяване на риска“ и ISO РЪКОВОДСТВО 73 „Управление на риска. Речник. <https://www.bds-bg.org/>
4. *Кои са 10-те топ бизнес рискове?* 17 Януари 2019.
5. *Международен одиторски стандарт 315 (преработен) – „Идентифициране и оценяване на рисковете от съществени неправилни отчитания чрез получаване на разбиране за предприятието и неговата среда“ (в сила за одити на финансови отчети за периоди, завършващи на или след 15 декември 2013 г.).*
6. *Международен одиторски стандарт 265 – „Комуникации на недостатъци във вътрешния контрол с лицата, натоварени с общо управление, и с ръководството“ (в сила за одити на финансови отчети за периоди, започващи на или след 15 декември 2009 г.).*
7. *Петкова, Даниела. Идентифициране и оценяване на рискове от съществени неправилни отчитания и определяне на подходяща одиторска стратегия в отговор на оценените рискове. Практически насоки – МОС 315 и МОС 330. Семинар – 2018 г., ИДЕС, с. 12.*

8. Ръководство за използване на Международните одиторски стандарти при одита на малки и средни предприятия. Том 1 – Основни концепции. Второ издание на Международната федерация на счетоводителите (МФС), 2010. Превод на български език от ИДЕС, м. септември, 2011. Текст на английски език на *Guide to Using International Standards on Auditing in the Audits of Small - and Medium-Sized Entities, Second Edition* © 2010 by the International Federation of Accountants (IFAC). www.ifac.org

9. Управление на риска. – БДС Компас. Издание на Българския институт за стандартизация, бр. 4, октомври – декември 2016 г. <https://www.bds-bg.org/>

10. Управление на риска. <https://bg.wikipedia.org/wiki/>
<https://www.tbmagazine.net/statia/koi-sa-10-te-top-biznes-riskove.html>

11. The Top 50 business risks and how to manage them. <https://www.stakeholdermap.com/risk/business-risk.html>

ON THE RISK ASSESSMENT PROCESS AS PART OF THE UNDERSTANDING OF INTERNAL CONTROL

Prof. Vasil Bozhkov, PhD

Certified Public Accountant

Registered Auditor

Keywords:	Summary
<i>Internal control</i>	<i>Risk assessment is a bilateral processes in terms of independent auditors and audited entities.</i>
<i>A component of internal control</i>	<i>The article discusses the theoretical issues and practical guidance on risk assessment by the entity also referred to as the entity processes for risk assessment which is one of the components of internal control.</i>
<i>Entity's risk assessment process</i>	<i>Special attention is being paid to those business risks that could give rise to a risk of material misstatements as well as to the risk management system (identification, evaluation and measurement, addressing risks, implementation of control activities for risk mitigation (limitation) and elimination, process documentation and monitoring).</i>
<i>Risk assessment</i>	<i>In accordance with the requirements of ISA 315 (revised), Identifying and Assessing the Risks of Material Misstatement through Understanding the Entity and Its Environment, the paper includes illustrative working documents of audit procedures for risk assessment (enquiries, monitoring and inspection of documents) to assist auditors in the process of documenting this significant component of internal control.</i>
<i>Risk management</i>	
<i>Business risks</i>	
<i>Risk matrix</i>	
<i>Risk register</i>	
<i>Audit procedures for risk assessment</i>	